

GIDRAZIDLARNI BIOLOGIK FAOLLIGI FOSFORLANGAN KARBOKSILIK KISLOTALAR

Sh.Sh.Toshpolotov

Samarqand davlat tibbiyot universiteti talabasi

O.S.Tashanov,

Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Samarqand, O'zbekiston

*e- mail : odilboy199626@gmail.com

***Annotatsiya:** Tadqiqot natijalariga ko'ra quyidagi xulosalar chiqarish mumkin : ikki komponentli P(III) xlorid + aprotik dexloroalkoksillovchi agent tizimiga uchinchi elektrofil reagent alkilxloroform efirni kiritish orqali yangi Kapach analoglarining prekursorlari bo'lgan fosforlangan chumoli kislotalarning efirlarini olishning yangi usuli ishlab chiqildi. ;*

***Kalit so'zlar:** gidrazid, Kapah , fosfororganik, difenilfosforilsirka kislotasi.*

Xolinesteraza faolligini inhibe qilish qobiliyatidir [1]. fosforlangan karboksilik kislotalar sinfi o'rganildi , ular boshqa biologik faol fosfororganik birikmalardan farqli o'laroq, yuqori psixotrop va nootrop xususiyatlarga ega va xolinesteraza inhibitiv faolligini ko'rsatmaydi . Ushbu birikmalar sinfining ochilishi fosforlangan karboksilik kislotalarning yangi biologik faol hosilalarini izlash, ishlab chiqish va o'rganishni rag'batlantirdi.

Ushbu birikmalar sinfining vakillaridan biri " fosenazid " preparati edi. Fosenazidning markaziy asab tizimiga ta'sirini o'rganish natijalari birinchi marta I.V. Zaikonnikova va G.F. Rjevskaya [2]. " Fosenazid " bir qator farmakologik ta'sirga ega. Preparat markaziy asab tizimiga tinchlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi, tashvish va ichki

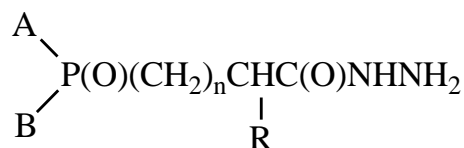

kuchlanishni yo'q qiladi. Umuman olganda, uni "aniq vegetotropik faollik va antiepileptik ta'sirga ega kunduzgi trankvilizator" sifatida tavsiflash mumkin [3]. Preparat yurak-qon tomir tizimiga va xotirani yaxshilash qobiliyatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

gidrazidlarning birikmalarini keyingi o'rganish fosforilsirka kislotalari, gidrazid kabi istiqbolli biologik faol КАРАКН preparati topildi [4]. difenilfosforilasetik kislota xotira va o'rganish jarayonlariga ijobiy ta'sir ko'rsatish qobiliyatiga ega edi. Bundan tashqari, САРАСН neyroprotektiv ta'sirga ega bo'lish qobiliyatini ko'rsatdi, bu esa uni Altsgeymer kasalligi uchun istiqbolli dori sifatida ko'rib chiqishga imkon berdi.

Gidrazidlarning psixotrop ta'sir mexanizmlari ko'rib chiqiladigan ko'plab ishlar [5] mavjud fosforlangan karboksilik kislotalar. "Tuzilish-biologik faollik" munosabatlarini o'rganish jarayonida psixotrop ta'sirning namoyon bo'lishi nafaqat molekulalarda fosforil va gidrazid bo'laklarining mavjudligiga, balki ularning tuzilishiga ham bog'liq ekanligi aniqlandi. O'rniga qo'yilgan hidrazidlar, o'rnini bosmagan hidrazidlarga qaraganda kamroq faoldir. Fosforil fragmentida katta hajmli o'rinbosar mavjudligi ham faollikning pasayishiga olib keladi.

Hozirgi vaqtda 200 dan ortiq biologik faol gidrazid analoglari farmakologik jihatdan o'rganilgan. umumiy formula bilan difenilfosforilsirka kislotasi:

Ularning barchasi neyrotrop faollikning keng spektri bilan ajralib turadi. Ushbu birikmalarning toksik xususiyatlari fosforil fragmentining tuzilishiga bog'liq va fosfin oksidlaridan fosfinitlarga va keyinchalik fosfonatlarga o'tganda kamayadi. O'rnini bosmagan gidrazidlarning toksikligi uchta P - C aloqalari bilan fosforilsirka kislotasi ketma-ket ortadi: Et < i - Pr < 4- FPh ~ Ph < 4- ClPh. Toksiklikni oshirishdan tashqari,

ular markaziy asab tizimiga ta'sirini kuchaytiradi. Et < Pr ~ i - Bu ~ FPh < Ph < ClPh seriyasida o'sish o'tkir toksiklikni o'rganishda shunga o'xshash seriyaga to'g'ri keladi. Biroq, fosforil guruhining tuzilishida farq qiluvchi birikmalar uchun aril o'rnini bosuvchi o'rniga bitta xloretoksi guruhining fosforini o'zgartirishning simpatiyasi bir vaqtning o'zida toksiklikni kamaytiradigan neyrotrop ta'sirning kuchayishiga olib keladi. Ikkinchi aril o'rnini bosuvchini xloretoksi o'rnini bosuvchi bilan almashtirish toksiklikning yanada pasayishiga olib keladi, lekin ayni paytda neyrotrop faollik ham kamayadi.

Yuqoridagi materialdan kelib chiqadiki, gidrazidlar adabiyotda keng tavsiflangan fosforlangan sirka kislotalari: ularning sintezi, tuzilishi, hosilalarga aylanishi va biologik faolligi. Gidrazidlar haqida ma'lumot fosforlangan formik kislotalar juda cheklangan. Va uchta P-C aloqasi bo'lgan barqaror gidrazidlar umuman tasvirlanmagan. Shuning uchun yangi gidrazidlarning sintezi fosforlangan uchta P-C aloqasi bo'lgan chumoli kislotalari va ularning hosilalari potentsial biologik faollik dolzarb vazifadir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Дониёрова, С. О., Байкулов, А. К., Советов, К. Т., & Ташанов, О. С. (2023). ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ ОБОСНОВАНИЕ СОСТАВА ГРАНУЛ НА ОСНОВЕ СУХОГО ЭКСТРАКТА СОЛОДКИ. PEDAGOGS, 46(1), 140-142.
2. Ташанов, О. С., & Советов, К. Т. (2023). ЛЕКАРСТВЕННЫЕ РАСТЕНИЯ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В КАЧЕСТВЕ СРЕДСТВ ДЛЯ ЛЕЧЕНИЯ СЛИЗИСТОЙ ОБОЛОЧКИ РТА. Research and Publications, 1(1), 42-45.
3. Begmamat o'g'li, Odilov Javohir, Erkinov Feruzbek Asqarjon o'g'li, and Tashanov Odilboy Safarovich. "DORI VOSITALARINING ZAMONAVIY TAHLIL USULLARI." Journal of new century innovations 49.1 (2024): 75-77.

4. Safarovich, Tashanov Odilboy. "DORI VOSITALARINI TAHLIL QILISHNING ZAMONAVIY USULLARI." Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities. Vol. 3. No. 5. 2024.
5. Ziyadullayev, A. O., M. Z. Eshtemirova, and O. S. Tashanov. "GIDROKSIL GURUHINI HIMOYALASH USULLARI." Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities. Vol. 3. No. 5. 2024.
6. Абдураззокова, Х. Г., & Сюнова, М. О. (2024, April). MEDICINAL PLANTS USED AS REMEDIES FOR THE ORAL MUCOSA. In Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities (Vol. 3, No. 5, pp. 29-32).
7. Хамдамкулов, Д. Х., Ибрагимов, А. А., Гиясов, Б. Б., & Ташанов, О. С. (2024, April). ПОЛУЧЕНИЕ ВЫТЯЖКИ ИЗ АИРА ОБЫКНОВЕННОГО (*Acorus calamus*, Linnaeus, 1753). In Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities (Vol. 3, No. 5, pp. 21-24).
8. Anvarovich, Chorshambiev Abdimalik, Arsdlonova Rayxon Razhabboevnason, Tashanov Odilboy Safarovich. "Og'iz bo'shlig'i shilliq qavatini davolashda ishlatiladigan dorivor o'simliklar". Amerika pediatriya tibbiyoti va sog'liqni saqlash fanlari jurnali (2993-2149) 2.2 (2024): 491-494.
9. Toshboyev, F. N., Tashanov, O. S., & Izatullayev, S. A. (2023). OZIQA TARKIBIDAGI SPIRTLARNI OKSIDLANISH JARAYONINI MATIMATIK MODILASHTIRISH ORQALI XISOBLASH. GOLDEN BRAIN, 1(28), 117-120.
10. Нурбаев, Х. И., Советов, К. Т., Рузиев, Э. А., & Ураков, Д. М. УДК547. 854. РЕАКЦИЯ АЛКИЛИРОВАНИЯ 2-Х ЗАМЕЩЕННЫХ ПИРИМИДИНОНОВ-4. ИЛМИЙ АХБОРОТНОМА, 51.

11. Savetov, KT va Varfolomeev, SD (1997). Limfotsitlar va trombositlarning a- va b-adrenoreseptorlariga ionlashtiruvchi nurlanishning ta'siri. Uzbekiston Biologiya jurnali , 2 , 72-76.

12. Байкулов, А. К., Советов, К. Т., & Рахмонов, Ф. Х. (2021). Заживление наружных ран термического ожога с использованием хитозана.

13. Sovetov, KT va S.Z.Abdujabborovalar. "O'tkir miokard infarkti bilan og'rigan bemorlarda limfotsitlar va trombositlarning A-va B-adrenoreseptorlarining kinetik parametrlarining o'zgarishi." FAN, TADQIQOT VA O'QITISH JURNALI 3.2 (2024): 4-6.